

Організаційно-правові заходи з підвищення рівня доступності наркопацієнтів до медико-фармацевтичної допомоги

В.В.Шаповалов

Харківська медична академія післядипломної освіти, Фондація адвокатів України
Харків, Україна

Реформування медичної галузі має на меті підвищення рівня доступності всіх контингентів пацієнтів, зокрема й наркопацієнтів, що страждають на наркоманію та супутні захворювання (туберкульоз, онкологічні, серцево-судинні, психічні, неврологічні), до сучасної, економічно доступної, якісної і безпечної медико-фармацевтичної і соціально-економічної допомоги. Судово-фармацевтичне вивчення наркозлочинності свідчить про те, що хворі на наркоманію, які скоюють наркозлочини, потребують соціального персоналізованого підходу у фармакотерапії їх розладів здоров'я.

Ключові слова: фармацевтичне право, судова фармація, наркопацієнти, доступність медичної та фармацевтичної допомоги.

ВСТУП

Реформування і модернізація галузі охорони здоров'я має на меті виконання принципів Конституції України, норм медичного та фармацевтичного права, Директив Європейського Союзу і Конвенцій Організації Об'єднаних Націй, які передбачають безперешкодну доступність усіх контингентів пацієнтів до якісних медичних і фармацевтичних послуг [7, 13], що задекларовано Національним планом дій у загальнодержавних програмах «Здоров'я-2020: український вимір», «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [9].

Метою дослідження було обґрунтувати організаційно-правові заходи з підвищення рівня доступності пацієнтів наркологічного профілю до належної медико-фармацевтичної допомоги.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проведено огляд наукової літератури за темою роботи з використанням методів документального, нормативно-правового та порівняльного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Показано, що проблема незаконного обігу психоактивних речовин (ПАР), наркобізнесу та їх наслідків у вигляді наркоманії не вирішена не тільки в Україні, а й в інших більш економічно і фінансово забезпечених країнах, де також має місце підвищений попит на ПАР (опій, канабіс, героїн, кокаїн, амфетамін), а наркозалежні особи також страждають на адиктивні розлади здоров'я та скоюють правопорушення. Незаконний обіг ПАР діє паралельно із закладами охорони здоров'я та чинить перешкоди для їх ліцензійної діяльності щодо виписування рецептів і відпуску наркотичних лікарських засобів. За результатами проведеного авторами судово-фармацевтичного аналізу встановлено, що більш поширені незаконний обіг ПАР та наркозлочини в промислових регіонах, зокрема в Запорізькій, Одеській, Харківській, Донецькій, Луганській і Одеській областях, м. Києві та АР Крим [2, 8, 11, 12]. Наприклад, за даними ГУМВС України, у Запорізькій області за три місяці 2013 р. підрозділами служби БНОН [4, 10] збуджено 367 кримінальних справ, пов'язаних з незаконним обігом ПАР (за збут ПАР — 177 справ, припинено діяльність 2 нарколабораторій і 38 наркопритонів).

У свою чергу Авраменко А.С. та Лінський І.В. відзначають, що у протидії наркозахворюваності необхідно підняти ефективність лікувально-реабілітаційних заходів у відношенні до пацієн-

тив-наркозлочинців з використанням у схемах протирецидивної фармакотерапії блокторів опіатних рецепторів подовженої дії на прикладі лікарського засобу (ЛЗ) налтрексону [1].

Зловживання ПАР, як відмічає Goodwin D., виявляє психопатологічний потяг до ПАР, що є наслідком безболісної ефективності зловживання ПАР [15]. Проводячи диспансерне лікування психічних хворих, Зінов'єв С.В. і Софронов А.Г. показують, що у 10,0% пацієнтів відмічаються ознаки супутнього зловживання ПАВ [5, 6], останнє може бути вирішено із застосуванням організаційно-правових заходів, які включають, зокрема, й фармакотерапію ЛЗ таких клініко-фармакологічних груп: антидепресанти, нейролептики, антиконвульсанти. Так, застосування у фармакотерапії наркопацієнтів ламікталу сприяє пом'якшенню їх поведінкових реакцій при спілкуванні та співбесідах.

Досліджуючи тему доступності фармакотерапії для різних контингентів пацієнтів з використанням наркотичних ЛЗ у США, Ву Scott Smith доводить, що в цій країні також не завжди ефективно призначаються контрольовані ЛЗ у фармакотерапії болю різного генезу [17]. В якості підтвердження вищевказаного приведено факти того, що американські лікарі безконтрольно виписували рецепти на наркотичні знеболюючі (опіати) та седативні ЛЗ (похідні бензодіазепінів) для численних пацієнтів, окремі з яких померли від передозування наркотичних анагетиків. Показано, що громадськість повинна мати належний захист від практики необґрунтованого призначення лікарями контрольованих ЛЗ для лікування болю. Державними адвокатами США подані численні скарги проти лікарів, які призначають наркотичні або психотропні ЛЗ для зняття болю різного генезу без належного контролю за терміном фармакотерапії, що викликає у пацієнтів розвиток адиктивної звички до цих ЛЗ і створює тим самим небезпеку для здоров'я цих пацієнтів, переводячи їх до контингенту наркохворих [16]. Тому лікарям було рекомендовано виписувати рецепти на наркотичні анагетики (зокрема на бупренорфін) за умови, що ЛЗ використовується короткочасно та для лікування опіатної залежності, а не для зняття болю різного генезу.

На підставі огляду наукової літератури з'ясовано, що Галацан О.В., Шаповалова В.О., Шаповалов В.В. вважають, що реформування галузі охорони здоров'я з використанням норм медичного і фармацевтичного права сприятиме поліпшенню наркологічної ситуації в країні, підвищенню ефективності фармакотерапії нар-

копацієнтів на засадах доказової медицини і фармації, що надасть змогу й правоохоронним органам більш ефективніше боротися з організованими наркозлочинними угрупованнями і наркозбувальниками, які здійснюють незаконний обіг ПАР [3, 7, 14].

Отже, наркопацієнти у державній концепції доступності до сучасної і безпечної медико-фармацевтичної допомоги повинні знаходитися під юридичною опікою лікаря, провізора, адвоката, для чого на базі Харківського обласного наркологічного диспансеру підібрано групу наркопацієнтів (5 чол., раніше судимі за ст. 309 ч. 1 і 2 КК України, вік до 30 років, які мешкають у Київському районі м. Харкова, ніде не працюючи, не перебувають на наркологічному обліку, є латентними споживачами ПАР) для впровадження організаційно-правових заходів з підвищення рівня ефективності фармакотерапії їх стану здоров'я.

ВИСНОВКИ

Реформування медичної галузі має на меті підвищення рівня доступності всіх контингентів пацієнтів, зокрема й наркопацієнтів, що страждають на наркоманію та супутні захворювання (туберкульоз, онкологічні, серцево-судинні, психічні, неврологічні), до сучасної, економічно доступної, якісної і безпечної медико-фармацевтичної і соціально-економічної допомоги. Судово-фармацевтичне вивчення наркозлочинності свідчить про те, що хворі на наркоманію, які скоюють наркозлочини, потребують соціального персоналізованого підходу у фармакотерапії їх розладів здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авраменко А.С. Блокаторы опиатных рецепторов длительного действия и стандартные программы реабилитации лиц, зависимых от опиоидов / А.С.Авраменко, И.В.Линский // Український вісник психоневрології. — 2010. — Т. 18, вип. 3. — С. 160.
2. В Скадовске задержан 50-летний наркодилер [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pskherson.com.ua/proisshestviya/v-skadovskeszaderzhan-50-letniy-narkodiler-26772.html>.
3. Галацан О.В. Фармацевтичне і медичне право: про необхідність реформування охорони здоров'я України для покращення наркологічної та криміногенної ситуації серед населення / О.В.Галацан, В.О.Шаповалова, В.В.Шаповалов // Проблеми безперервної медичної освіти та науки. — 2013. — №3. — С. 16-18.
4. Запорожские милиционеры борются с наркотиками: закрыто 38 наркопритонов [Електронний ресурс]. —

- Режим доступу: <http://reporter-ua.com/2013/03/25/zaporozhskie-militsionery-boryutsya-s-narkotikami-zakryto-38-narkopritonov>.
5. Зиновьев С.В. Новые возможности долгосрочной терапии психических больных с сопутствующей аддиктивной патологией / С.В.Зиновьев // Российский психиатрический журнал. — 2011. — №3. — С. 71-74.
  6. Зиновьев С.В. Психические расстройства, ассоциированные с употреблением психоактивных веществ, — структура контингента и динамика заболеваемости / С.В.Зиновьев, А.Г.Софронов // Актуальные проблемы клинической, социальной и военной психиатрии. — СПб, 2005. — С. 149.
  7. Лекарственные средства в неврологии, психиатрии и наркологии / В.А.Шаповалова, П.В.Волошин, А.В.Стефанов и др. — Х.: Факт, 2003. — 784 с.
  8. Некачественный порошок отправляет на тот свет наркоманов в Алуште [Электронный ресурс]. — Режим доступу: <http://crimea.comments.ua/news/2012/08/17/180049.html>.
  9. Прес-служба МОЗ України. Мета запланованих заходів з медичної реформи у 2013 році — формування єдиного медичного простору [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20130405_6.html.
  10. С начала года 50 запорожцев привлечены к ответственности за сбыт наркотиков [Электронный ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mig.com.ua/news/24878.html>.
  11. Ступка В. В Черновцах правоохранители задержали торговцев «белой смертью» [Электронный ресурс] / В.Ступка. — Режим доступу: <http://vchasnik.ua/kriminal/123988v-chernovcah-pravoohraniteli-zaderzhali-torgovcevbelay-smertyu>.
  12. Торговца амфетамином в Крыму отправили за решетку [Электронный ресурс]. — Режим доступу: <http://crimea.comments.ua/news/2013/03/28/084509.html>.
  13. Фармацевтическое право в наркологии / В.А.Шаповалова, И.К.Сосин, Г.М.Бутенко и др. — Х.: Факт, 2004. — 800 с.
  14. Шаповалов В.В. Правове вивчення ризиків у закладах охорони здоров'я / В.В.Шаповалов, В.В.Шаповалов (мол.), В.О.Шаповалова // Управління закладом охорони здоров'я. — 2013. — №1. — С. 16-25.
  15. Goodwin D. Family studies of alcoholism / D. Goodwin // J. Stud. Alcohol. — 1981. — Vol. 42. — P. 125-130.
  16. McCulloch J. The DEA New Haven Task Force includes participants from the Branford Police Department [Электронный ресурс] / J. McCulloch. — Режим доступу: <http://branford.patch.com/groups/police-and-fire/p/narcotics-trafficker-sentenced-after-investigation-by-dea-new-haven-task-force>.
  17. Smith S. Doctors agree to stop prescribing narcotics [Электронный ресурс] / S. Smith. — Режим доступу: <http://kokomotribune.com/local/x1221100753/Doctors-agree-to-stop-prescribing-narcotics>.

В.В.Шаповалов. Организационно-правовые меры по повышению уровня доступности наркопациентов к медико-фармацевтической помощи. Харьков, Украина.

Ключевые слова: фармацевтическое право, судебная фармация, наркопациенты, доступность медицинской и фармацевтической помощи.

Реформирование медицинской отрасли имеет своей целью повышение уровня доступности всех контингентов пациентов, в частности и наркопациентов, страдающих на наркоманию и сопровождающие заболевания (туберкулез, онкологические, сердечно-сосудистые, психические, неврологические), к современной, экономически доступной, качественной и безопасной медико-фармацевтической и социально-экономической помощи. Судебно-фармацевтическое изучение свидетельствует о том, что больные наркоманией, которые совершают наркопреступления, нуждаются в персонализированном подходе в фармакотерапии их расстройств здоровья.

V.V.Shapovalov. Organizational and legal measures to improve the accessibility of the drug addicted patients to the medical and pharmaceutical care. Kharkiv, Ukraine.

Key words: pharmaceutical law, forensic pharmacy, drug addicts, availability of the medical and pharmaceutical treatment.

Reforming the health sector is to improve patients' access to all forces, including drug addicts who suffer from addiction and related diseases (tuberculosis, cancer, cardiovascular, psychiatric and neurological) to the modern, economically affordable, high-quality and safe medical, pharmaceutical, and socio-economic assistance. Forensic pharmaceutical drug crime study shows that drug addicts who commit drug-related crimes, requiring social personalized approach to pharmacotherapy of health problems.

Надійшла до редакції 23.02.2013 р.